

Nr 59.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående gemensamt rörelsekapital för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning m. m.; given Stockholms slott den 31 januari 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att de medel, vilka inflyta som köpeskillingar eller mellangifter vid försäljning eller bortbytande från statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning av tomter och områden, byggnader, inventarier och dylikt, må ingå till en till samma fastighetsförvaltning hörande fond, i vilken Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital jämväl må uppgå;

att denna fond må utgöra rörelsekapital för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning och att av densamma må bestridas *dels* ersättningar för byggnader, då sådana skola av staten från tomtarrendatorer eller tomträttshavare lösas, *dels* kostnaderna för de anläggningar, som erfordras för ordnande och tillgodogörande av de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande områden, *dels ock* kostnaderna för anskaffande av de för samma fastighetsförvaltning erforderliga inventarier; samt

att från berörda fond må, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över civilärenden angivna grunder, utlämnas byggnadslån åt personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom sådana för egna hem avsedda områden å de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande fastigheter, för vilka planer för bebyggande av Kungl. Maj:t fastställts eller komma att fastställas.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Axel Schotte.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Schotte anförde:

Vattenfalls-
styrelsen.

I skrivelse den 31 oktober 1918 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning rörande vissa frågor om disposition av medel, som inflyta vid försäljning av områden från de under styrelsens förvaltning stående fastigheter m. m.

Därvid har vattenfallsstyrelsen anfört följande:

»Genom brev den 31 december 1914 har Kungl. Maj:t, i enlighet med beslut av 1914 års riksdag, bemyndigat vattenfallsstyrelsen att, där så prövas lämpligt, på vissa villkor försälja ej mindre till statens kraftverk hörande elektriska ledningsnät, som användas för detaljdistribution av elektrisk energi, än även statens vattenfallsverk tillhöriga, för kronan obehövlige byggnader, maskiner och övriga inventarier jämväl i de fall, att ledningsnäten, byggnaderna och inventarierna äro att hänföra till fast egendom. Vidare har Kungl. Maj:t genom samma brev förordnat, att de medel, som inflyta vid försäljning av distributions-

nät jämte tillhörande transformerings- och fördelningsanläggningar, instrumentering och mätare, skola tillgodoföras av riksdagen beviljat anslag för utförande av distributionsanläggningar.

Enligt medgivande av 1917 års riksdag har Kungl. Maj:t genom brev den 29 juni 1917 bemyndigat vattenfallsstyrelsen att intill utgången av år 1924 försälja tomter från de delar av de under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställda fastigheter, för vilka planer för bebyggande av Kungl. Maj:t fastställts eller komma att fastställas, ävensom från det i brevet den 5 juni 1909 omförmälda industri- och hamnområdet å hemmanet Stallbacka vid Trollhättan. Däremot skall, då fråga uppkommer om försäljning av annat område, ärendet underställas Kungl. Maj:ts prövning. Vidare har Kungl. Maj:t i samma brev bemyndigat vattenfallsstyrelsen att intill utgången av år 1924 dels bortbyta tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter, där ej bytet är av större omfattning, i vilket fall saken skall underställas Kungl. Maj:ts prövning, dels ock genom upplåtelse av tomträtt eller genom utarrendering eller på annat sätt, som finnes lämpligt, bereda avkastning av den del av de under styrelsens förvaltning ställda egendomarna, som icke försäljes eller är för statens vattenfallsverk omedelbart erforderlig.

Liknande medgivanden hava redan förut vid olika tillfällen lämnats vattenfallsstyrelsen beträffande de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter i Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län, och planer för bebyggande av olika egnahemsområden vid Trollhättan hava likaledes tidigare fastställts av Kungl. Maj:t. Genom brev den 30 december 1911 har Kungl. Maj:t, såsom nedan närmare omförmäles, givit anvisning på medel till bestridande av kostnaderna för ordnande och tillgodogörande av vissa områden inom Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län.

Sedan vattenfallsstyrelsen med skrivelse den 12 november 1917 ingivit en plan för anordnande av ett industriområde och ett bostadsområde vid Porjus, har Kungl. Maj:t genom brev den 8 februari 1918 bemyndigat vattenfallsstyrelsen att tills vidare försälja industritomter inom det å nämnda plan upptagna industriområdet ävensom att intill utgången av år 1918 försälja tomter inom viss del av det å planen angivna bostadsområdet.

Dylika bostads- och industriområden å kronan tillhörig mark kunna tänkas komma till stånd jämväl vid vissa andra till statens vattenfallsverk hörande kraftstationer, och för övrigt kunna försäljningar av enstaka tomter eller områden ävensom av obehövliga byggnader, maskiner och övriga inventarier förekomma var som helst å de till statens vattenfallsverk hörande egendomarna.

Det gäller nu att avgöra, dels huru de vid ifrågavarande försäljningar inflytande medel skola disponeras, dels huru erforderliga medel skola beredas för bestridande av kostnaderna för de vägar, vatten- och avloppsledningar, järnvägsspår m. fl. anläggningar, som utgöra en nödvändig förutsättning för att ovan nämnda bostads- och industriområden skola kunna exploateras genom upplåtande av tomter.

Såsom ovan antytts, har sistnämnda fråga redan genom brev den 30 december 1911 ordnats beträffande en del av ifrågavarande områden. I detta brev föreskrev Kungl. Maj:t, bland annat:

att den egendom, som stode under vattenfallsstyrelsens förvaltning, skulle under den gemensamma benämningen 'statens vattenfallsverk' i bokföringshänseende fördelas på följande särskilda affärer, nämligen:

- 1) Trollhätte kanalverk,
- 2) Trollhätte kraftverk,
- 3) Trollhätte fastighetsförvaltning,
- 4) Diverse vattenfall och fastigheter inom Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län,
- 5) Vattenfall och fastigheter, inköpta för elektrisk drift vid statens järnvägar,
- 6) Diverse vattenfall och fastigheter,
- 7) Porjus kraftverk och
- 8) Älvkarleby kraftverk;

att köpeskillingarna för de från fastigheter, tillhörande Trollhätte fastighetsförvaltning, försålda tomter och områden skulle förvaltas och bokföras såsom en till samma fastighetsförvaltning hörande särskild fond, i vilken de dåvarande fonderna A och B skulle uppgå;

att denna fond skulle tillökas med det av 1908 års riksdag för utlämnande av byggnadslån vid Trollhättan anvisade lånebeloppet å 400,000 kronor, samt att nämnda lånebelopp icke skulle återgäldas till riksgäldskontoret;

att den genom sammanläggning sålunda bildade fonden finge utgöra rörelsekapital för Trollhätte fastighetsförvaltning, och att av densamma finge utgå dels ersättningar för byggnader, då sådana skola av staten från tomtarrendatorer och tomträttshavare lösas, dels ock sådana utgifter, som erfordras för ordnande och tillgodogörande av de till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande områden, och som tillika representera en motsvarande ökning av värdet å fastighetsförvaltningens fasta och lösa egendom;

att från samma fond finge, enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t utfärdats eller komme att utfärdas, utlämnas byggnadslån åt personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom visst angivet egna-hemsområde vid Trollhättan;

att köpeskillingarna för de från 'diverse vattenfall och fastigheter inom Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län' försålda tomter och områden skulle förvaltas och bokföras såsom en till nämnda fastighetsaffär hörande särskild fond; samt

att för denna fond skulle i tillämpliga delar gälla samma bestämmelser som de, vilka faststälts för den till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande fonden.

I likhet med vad sålunda bestämts beträffande de till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande områdena synes det lämpligt, att jämväl beträffande statens vattenfallsverks bostads- och industriområden vid Porjus och eventuellt vid andra platser de för försålda tomter inflytande köpeskillingarna få användas till bestridande av kostnaderna för de för områdenas ordnande och tillgodogörande erforderliga anläggningarna. Försäljningsprisen för tomterna böra givetvis bestämmas med hänsyn till självkostnaden för marken och för nämnda anläggningar.

Där det, såsom vid Porjus, är fråga om en nystartad tomtrörelse, torde det emellertid draga en avsevärd tid, innan de inflytande försäljningsmedlen för tomter bliva tillräckliga för nyss angivna ändamål. Däremot uppgår Trollhätte fastighetsförvaltnings här ovan omförmälda rörelsekapital till ett rätt betydande belopp, och torde köpeskillingar för tomter vid Trollhättan även under den närmaste tiden komma att inflyta jämförelsevis rikligt.

Vid sådant förhållande synes saken lämpligen böra ordnas på det sättet,

att samtliga de här ovan med nr 3, 4, 5 och 6 betecknade fastighetsaffärerna i bokföringshänseende sammanslås till en enda förvaltningsgren, benämnd 'statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning',

att till densamma i regel hänföres den till statens vattenfallsverk hörande fasta egendom, som icke är direkt behöfvlig för kanal- eller kraftverken eller för motsvarande anläggningsarbeten,

att alla de från den sålunda sammanslagna fastighetsförvaltningen härrörande försäljningsmedel för försålda tomter och områden samt byggnader och inventarier m. m. få ingå till en för hela denna förvaltningsgren gemensam fond, innefattande jämväl Trollhätte fastighetsförvaltnings nuvarande rörelsekapital, samt

att nämnda fond får utgöra rörelsekapital för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning och användas till bestridande av kostnaderna för de anläggningar, som erfordras för ordnande och tillgodogörande av de till nämnda fastighetsförvaltning hörande områden, ävensom till anskaffande av de för samma fastighetsförvaltning erforderliga inventarier.

De skäl, som förut motiverat en uppdelning av den till statens vattenfallsverk hörande fastighetsförvaltningen på fyra särskilda affärer, äro numera på grund av förändrade förhållanden utav mindre betydelse. Däremot skulle en sammanslagning, sådan som ovan förordats, medföra en högst önskvärd förenkling såväl vid upprättande av statförslag som isynnerhet beträffande bokföring och redovisning.

Det här ovan omförmälda, av Kungl. Maj:t den 30 december 1911 lämnade medgivandet för vattenfallsstyrelsen att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital utlämna byggnadslån åt personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom ett visst angivet egnahemsområde vid Trollhättan, var en konsekvens av tidigare lämnade medgivanden i samma riktning enligt beslut av 1907 och 1908 års riksdagar. Därefter har Kungl. Maj:t, enligt beslut av 1912 års riksdag, genom brev den 15 november 1912 bemyndigat vattenfallsstyrelsen att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital utlämna byggnadslån företrädesvis åt i statens tjänst anställda personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom sådant för egna hem avsett område å de till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande fastigheter, för vilket plan blivit av Kungl. Maj:t fastställt.

Samma skäl, som föranlett, att medel ställts till vattenfallsstyrelsens förfogande för utlämnande av byggnadslån åt egnahemsbyggare å statens områden vid Trollhättan, föreligga givetvis även i fråga om de övriga egnahemsområden, som anordnas å de till statens vattenfallsverk hörande fastigheter. Därest, på sätt ovan föreslagits, ett gemensamt rörelsekapital för hela statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning bildas, borde därför bemyndigandet att utlämna byggnadslån utvidgas till att gälla alla till nämnda förvaltning hörande egnahemsområden.

Under hänvisning till föredragande departementschefens anföranden i kamrarna vid behandlingen av propositionen nr 59 till 1912 års riksdag angående utlämnande av byggnadslån från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital får vattenfallsstyrelsen vidare föreslå, att den år 1912 beslutade inskränkningen, att byggnadslån skall utlämnas 'företrädesvis åt i statens tjänst anställda personer', måtte upplävas, så att bemyndigandet i detta avseende åter erhåller den lydelse, som det hade före år 1912. Vattenfallsstyrelsen vill till stöd härför även framhålla, att styrelsen givetvis bör hava full frihet att förflytta personal till annan tjänstgöringsort, något som i viss mån försvåras i den mån personalen har egna bostäder.

Den här ovan angivna regeln, att den till statens vattenfallsverk hörande fasta egendom, som icke är direkt behövlig för kanal- eller kraftverken eller för motsvarande anläggningsarbeten, skall hänföras till fastighetsförvaltningen, bör emellertid icke städse komma i tillämpning. Sådant fast egendom, som förvärvats för medel, tillhörande ännu icke slutredovisade anläggningsanslag, däruti jämväl inbegripna de fortlöpande anslagen för distributionsanläggningar, och som ej vidare är behövlig för statens vattenfallsverk, bör nämligen kunna försälas direkt från vederbörande kanal- eller kraftverk, respektive från motsvarande anläggningsarbete, och de därvid inflytande försäljningsmedlen böra naturligtvis tillgodoföras vederbörande anslag. På samma sätt bör även förfaras med de medel, som inflyta vid försäljning av sådana inventarier, som förvärvats för medel, tillhörande ännu icke slutredovisade anläggningsanslag eller tillhörande de fortlöpande anslagen för inköp av inventarier. Vad här berörts gäller emellertid så självklara saker, att någon särskild föreskrift i ämnet icke torde vara behövlig.

På samma sätt som här ovan föreslagits beträffande inflytande försäljningsmedel, borde givetvis även förfaras med de mellangifter, som eventuellt kunna inflyta vid bortbytande av statens vattenfallsverk tillhörig egendom.

För var och en av de ovan omförmälda åtta underavdelningarna av statens vattenfallsverk har från och med år 1912 upplagts ett särskilt konto i rikshuvudboken, och därefter hava tillkommit ytterligare två dylika konton, nämligen för 'Södertälje kanalverk' och 'statens vattenfallsverks centralförråd'.

Även om den ovan förordade sammanslagningen av de med nr 3, 4, 5 och 6 betecknade fastighetsaffärerna till en enda fastighetsförvaltning kommer till stånd, erfordras emellertid allt som oftast överflyttning av egendom mellan de återstående avdelningarna av statens vattenfallsverk.

Sålunda böra de ovan omförmälda industri- och bostadsområdena vid Porjus, vilka för närvarande tillhöra Porjus kraftverk, i enlighet med vad ovan föreslagits överföras till fastighetsförvaltningen. Sedan vattenfallsstyrelsen med skrivelse den 17 februari 1917 överlämnat en plan för ett industri- och hamnområde å hemmanet $\frac{3}{8}$ mantal Malöga Kassaregården, vilket gränsar intill statens förra industriområde å Stallbacka vid Trollhättan och vilket delvis använts som upplagsplats för vid Trollhätte kanals ombyggnad upptagna muddermassor, har Kungl. Maj:t genom brev den 9 mars 1917 bemyndigat vattenfallsstyrelsen att inom ifrågakvarande område försälja industritomter i huvudsaklig överensstämmelse med den tomtindelning, som finnes utmärkt å förenämnda plan. Detta område, vilket för närvarande är bokfört hos Trollhätte kanalverk, bör givetvis även överföras till fastighetsförvaltningen. Detsamma gäller även om åtskilliga andra områden, som måst inlösas på grund av Trollhätte kanals ombyggnad men som icke vidare äro behövliga för kanalverkets drift.

Å andra sidan böra åtskilliga till fastighetsförvaltningen hörande områden och byggnader, som tagits i anspråk för ombyggnaden av Trollhätte kanal, överföras till kanalverket. Vidare måste, allt efter som beslut fattas om anläggning av nya kraftstationer eller om utvidgning av äldre dylika, de härför erforderliga vattenfall och fastigheter, som tillhöra statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning, överföras till respektive kraftverk. Vattenfallsstyrelsen tillåter sig i detta hänseende endast erinra om de år 1918 fattade besluten om anläggning av kraftstationer vid Lilla Edet och Motala samt om den förut beslutade tredje utbyggnaden av kraftstationen vid Trollhättan.

Dylika överföringar av kapitaltillgångar mellan olika konton i rikshuvudboken kunna emellertid icke komma till stånd utan Kungl. Maj:ts beslut för varje särskilt fall. Det måste dock enligt vattenfallsstyrelsens förmenande anses synnerligen olämpligt, att Kungl. Maj:t skall behöva besväras med sådana bokföringsdetaljer som frågor angående överföring av egendom mellan olika underavdelningar inom ett och samma verk. Vattenfallsstyrelsen tillåter sig därför hemställa, att samtliga de konton, som upplagts i rikshuvudboken för statens vattenfallsverks särskilda avdelningar, måtte slopas, och att i stället måtte i rikshuvudboken uppläggas endast ett enda konto för statens vattenfallsverk.

Anledningen till att den till statens vattenfallsverk hörande egendomen i bokföringshänseende fördelats på ett flertal särskilda affärer är den, att det ansetts nödigt, att de olikartade affärgrenar, varav statens vattenfallsverk består, särskiljas, så att räntabiliteten för var och en av dem kan bedömas för sig. Men för detta ändamål är det ingalunda nödvändigt att hava särskilda konton i rikshuvudboken för varje sådan underavdelning, utan är det fullt tillräckligt, att vattenfallsstyrelsen ålägges att fortfarande liksom hittills föra särskilda räkenskaper för de olika affärgrenarna inom statens vattenfallsverk samt i sina årsredogörelser särskilt redovisa för varje sådan affärgren.»

På grund av det anförda har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreskriva,

att de konton, som i rikshuvudboken upplagts för statens vattenfallsverks särskilda underavdelningar, skola utgå ur rikshuvudboken, och att i densamma i stället skall uppläggas ett enda konto för statens vattenfallsverk;

att vattenfallsstyrelsen skall föra särskilda räkenskaper för vart och ett av de till statens vattenfallsverk hörande kanal- och kraftverk ävensom för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning och statens vattenfallsverks centralförråd, samt att vattenfallsstyrelsen skall i sina årsredogörelser särskilt redovisa för varje sådan affärgren;

att de medel, vilka inflyta som köpeskillningar eller eventuellt som mellangifter vid försäljning respektive bortbytande från statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning av tomter och områden, byggnader, inventarier och dylikt, skola förvaltas och bokföras såsom en till samma fastighetsförvaltning hörande särskild fond, i vilken Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital jämväl skall uppgå;

att denna fond må utgöra rörelsekapital för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning och att av densamma må bestridas dels ersättningar för byggnader, då sådana skola av staten från tomtarrendatorer och tomträttshavare lösas, dels kostnaderna för de anläggningar, som erfordras för ordnande och tillgodogörande av de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande områden, dels ock kostnaderna för anskaffande av de för samma fastighetsförvaltning erforderliga inventarier; samt

att från samma fond må, enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t utfärdats eller komma att utfärdas, utlämnas byggnadslån åt personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom sådana för egna hem avsedda områden å de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande fastigheter, för vilka planer för bebyggande av Kungl. Maj:t fastställts eller komma att fastställas.

Statskontoret.

Till följd av remiss har statskontoret inkommit med utlåtande av den 26 november 1918 och däruti anført:

»Vattenfallsstyrelsens föreliggande framställning innefattar förslag dels om sammanslagning till en enda affär av vattenfallsverkets fastighetsförvaltningar och om vissa därmed sammanhängande bestämmelser, dels om sammanförande på ett konto i rikshuvudboken av de nu såsom särskilda affärsfonder redovisade underavdelningarna av vattenfallsverket och om rätt för vattenfallsstyrelsen att besluta om överföring av kapital mellan dessa underavdelningar ävensom om vissa andra i samband därmed stående bestämmelser.

Mot det förstnämnda av dessa förslag kan, enligt statskontorets mening, ingen som helst erinran göras, då det är fördelaktigt ur praktisk synpunkt och saknar principiell betydelse.

Vad åter det andra förslaget angår, kunna visserligen de förhållanden, som detsamma avser att ändra, sägas hava en viss principiell betydelse. Såsom en följd av den år 1911 vidtagna budgetreformen har man nämligen att anse uppdelningen av vattenfallsverkets redovisning på flera affärsfonder, vilkas kapitalökningar, respektive minskningar, borde passera riksstaten, och mellan vilka således icke vattenfallsstyrelsen kunde på egen hand företaga några överföringar. Denna anordning berodde på den vid budgetreformen framhållna nödvändigheten för Kungl. Maj:t och riksdagen att få en riktig inblick i de avdelningars ställning, som måste betraktas såsom fristående affärer.

Emellertid torde det icke kunna förnekas, att en sådan inblick kan på fullt tillfredsställande sätt ernås även utan fördelning på olika fondkonti i rikshuvudboken, om blott, i enlighet med vattenfallsstyrelsens i remissen framställda förslag, särskilda räkenskaper fortfarande föras för varje affärgren och på grund av dessa räkenskaper särskild redovisning för var och en av dem meddelas i årsredogörelserna, varav även bör följa liknande redovisning i de statistiska tablåer över statens affärsverksamhet och förvaltningen av vissa statens utlåningsfonder, som på grund av provisoriska uppgifter från vederbörande ämbetsverk i mars månad varje år sammanställas av statskontorets riksbokslutsbyrå.

Vidare bör framhållas, att i riksstaterna för de senaste åren icke har iakttagits den i början strängt fasthållna principen, att för varje kapitalökningsanslag till vattenfallsstyrelsen angiva, för vilken av nyssnämnda affärsfonder de vore avsedda.

Härtill kommer, att det väl knappast kan anföras något skäl, varför icke åt vattenfallsstyrelsen, lika väl som t. ex. åt järnvägsstyrelsen, skulle kunna anförtros befogenhet att besluta i fråga om överföring av kapital från en till en annan av verkets affärgrenar.

Under sådana förhållanden och då uppdelningen på olika fonder och därmed sammanhängande hinder för överföring av kapital mellan dessa fonder, såsom

vattenfallsstyrelsen framhåller, medför praktiska olägenheter, finner statskontoret icke skäl att motsätta sig vattenfallsstyrelsens förevarande förslag.»

Jämväl statsbokföringskommittén har den 20 november 1918 avgivit infordrat utlåtande samt därvid till en början anfört:

Stats-
bokförings-
kommittén.

»En av huvudsynpunkterna vid budgetreformens genomförande från och med år 1912 var, såsom framgår av det kommittébetänkande, som lades till grund för denna reform, och föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet den 30 december 1910, att riksstaten borde bli en åtminstone i det väsentliga fullständig sammanställning av statens inkomster och utgifter under budgetåret. Detta ansågs vara en nödvändig förutsättning för att de olika grenarna av statens finansiella verksamhet skulle kunna överblickas i ett sammanhang och för att man skulle få en rätt uppfattning av de särskilda utgiftsanslagens relativa betydelse i vårt finanssystem. Och beträffande de affärsdrivande verkens ställning i statens finansväsen framhölls, att med budgetreformen åsyftades att på ett ställe samla hela den kapitalökning, som staten beviljar vart och ett av sina affärsverk för finansåret. Man ville, att hela den för ett visst verk avsedda kapitalökningen skulle få sin plats i riksstaten under en enda anslagspost. Riksstaten skulle för vart särskilt affärsverk utvisa den totala kapitalökning, som vore avsedd att under finansåret äga rum. Det ansågs vara av utomordentlig betydelse att på ett ställe återfinna vad statens produktiva kapital beräknades avkasta under finansåret ävensom att kunna efter likformiga linjer följa de olika inkomst- och utgiftsgruppernas utveckling år efter år. Av sammanhanget framgick såsom självfallet, att det var riksstaten, man här åsyftade. I samma syfte blev för vart och ett av de affärsdrivande verken endast netto-behållningen upptagen såsom tillgång i riksstaten, varav följde, att dessa verk i räkenskapshänseende komme att i rikshuvudboken representeras av särskilda fonder. Kontot för var och en av dessa fonder skulle i en huvudpost utvisa hela den verkliga kapitalökningen under räkenskapsåret och likaledes i en huvudpost den verkliga nettoavkastningen. Då ett sådant konto också måste utvisa hela det vid årets början disponerade kapitalet, skulle man här hava alla data för bedömandet av det finansiella resultatet.

I fråga speciellt om statens vattenfallsverk uttalades, att hela den administration, som faller under vattenfallsstyrelsen, skulle bilda ett affärsdrivande verk, men att denna administration ingalunda kunde betraktas som en enda sammanhängande affär, utan sönderföll i flera fristående affärer, som det vore högst angeläget att hålla skilda från varandra. Så t. ex. vore det nödvändigt att skilja Trollhätte kanalverk från statens övriga anläggningar vid Trollhättan, så att det bleve fullt klart, vilket kapital kanalverket disponerade, vilka omkostnader, som hänförde sig till kanalen, och vilka inkomster, som därifrån erhöles. Skedde i något av dessa avseenden en sammanblandning med andra delar av vattenfallsstyrelsens förvaltning, bleve det uppenbarligen omöjligt att få en riktig inblick i kanalverkets ställning som självständig affär. Alldeles detsamma gällde om Trollhätte kraftverk, och vid Trollhättan ägde staten dessutom en mängd fastigheter, som huvudsakligen komme att användas till upplåtelse åt industriella företag samt till bostäder. Man måste alltså urskilja en särskild 'Trollhätte fastighetsförvaltning'. Hela den statsegendom, som hade något sammanhang med anläggningarna vid Trollhättan, måste nu på ett rationellt sätt fördelas mellan

dessa tre affärer. Att vattenverk, som staten äger och bygger i andra strömmar, t. ex. anläggningarna vid Porjus, måste bokföras för sig, vore uppenbart. Dock kunde de vattenfall, som inköpts för elektrisk drift å statens järnvägar, tills vidare lämpligen sammanföras i en grupp. Detsamma gällde om den övriga vattenkraft, som staten äger, men ännu icke börjat tillgodogöra sig.»

Efter att hava redogjort för de särskilda affärer, varå statens vattenfallsverk i bokföringshänseende fördelades genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1911, yttrar kommittén vidare:

»I 1913 års riksstat anvisades medel för inköp av Södertälje kanal, som från och med år 1914 finnes i riksstaten upptagen såsom särskild affär. I riksstaterna för åren 1912—1914 har ännu icke någon rubbning skett i de principer beträffande vattenfallsverken, som nyss angivits. Men i 1915 års riksstat möter en avvikelse, i det att under 'utgifter för kapitalökning' ett anslag XIV. D. 6. finnes upptaget till 'Ledningar för distribuering av elektrisk energi från statens kraftverk', utan att detta anslag är i riksstaten hänfört till någon av de fonder (affärer), som ligga under vattenfallsstyrelsens förvaltning.

Jämväl i 1916 och 1917 års riksstater förekommer ett anslag XIV. D. 6. Distributionsanläggningar för statens kraftverk, vilket icke finnes hänfört till någon av de särskilda fonderna, och i 1918 års riksstat förekomma, förutom nämnda anslag, som nu erhållit nomenklaturen XIV. D. 11., dels ett anslag XIV. D. 9. till inlösen av mark m. m. för kraftverksanläggning vid Motala och ett anslag XIV. D. 10. till inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, dels ock ett anslag XIV. D. 12. till inventarier. Anslaget XIV. D. 9. torde komma att hänföras till den nya fond: Motala kraftverk, som finnes upptagen i 1919 års riksstat, och XIV. D. 10. till fonden Diverse vattenfall och fastigheter, under det att för XIV. D. 12. icke kan av riksstaten inhämtas, för vilken fonds förstärkning detsamma är avsett.

Undersöker man därefter 1919 års riksstat, så förekomma jämväl därstädes flera anslag, vilka icke hänförts till någon av de bestående och vid budgetreformens genomförande avsedda särskilda affärerna eller fonderna. Så är förhållandet med XIV. D. 13. Vänerens reglering, XIV. D. 14. Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, XIV. D. 15. Vattenfallsstyrelsens inträde i Mörrumsåns regleringsförening u. p. a. och XIV. D. 16. Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

Man finner alltså, att den fördelning i riksstaten av vattenfallsstyrelsens förvaltning, som man åsyftat vid budgetreformen och som man då ansåg vara en nödig och nyttig del av reformen, i viss mån blivit bruten.

Nyss omförmälda anslag hava dock i räkenskaperna fördelats på de särskilda affärsfonderna, ehuru fördelningen icke iakttagits vid riksstatens upprättande.

Nu framgår av vattenfallsstyrelsens föreliggande framställning, att åtskilliga skäl tala för att efter den mångsidiga utvidgning, som styrelsens förvaltning med åren ernått, de särskilda fonder, som upplagts, för 'Trollhätte fastighetsförvaltning', 'Diverse vattenfall och fastigheter inom Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län', 'Vattenfall och fastigheter, inköpta för elektrisk drift vid statens järnvägar' samt 'Diverse vattenfall och fastigheter' lämpligen borde sammanföras till en fond benämnd 'Statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning'. Av

denna sammanslagning torde visserligen icke, såsom vattenfallsstyrelsen synes hålla före, vinnas någon avsevärd förenkling beträffande bokföring och redovisning, men obestriddligt torde vara, att gränserna för dessa fonder från början uppdragits ganska godtyckligt och att vid statförslagens uppgörande samt vid dispositionen av de olika anslagen för i stort sett likartade ändamål denna sönderdelning på olika budgetenheter minskar smidigheten och, mera än nödigt är, binder handlingsfriheten hos affärsverket.

För det föreslagna sammanförandet, som utan tvivel skulle befordra överskådligheten och mot vilken varken budgettekniska eller bokföringstekniska invändningar med fog kunna framställas, synes vattenfallsstyrelsen hava anfört goda praktiska skäl.

Mera tveksamt torde vara, om jämväl de olika kanal- och kraftverken samt fastighetsförvaltningen lämpligen må, såsom vattenfallsstyrelsen ifrågasätter, i rikshuvudboken och då naturligtvis också i riksstaten sammanföras till en budgetenhet. Att dessa olika affärer måste skarpt särskiljas i verkets egna räkenskaper och att särskilda räntabilitetsberäkningar böra verkställas för varje sådan affärgren, har styrelsen själf medgivit, men styrelsen önskar erhålla större frihet än hittills att överflytta kapitaltillgångar från den ena fonden till den andra, och styrelsen finner det icke nödigt, att detta överförande endast kan ske efter Kungl. Maj:ts beslut för varje särskilt fall.»

Till denna frågas belysande har kommittén verkställt en ingående undersökning av i vilken omfattning och under vilka förhållanden sådan överflyttning hittills ägt rum mellan de affärsdrivande verken. Kommittén har tillika redogjort för vissa uttalanden, som angående sättet för sådan överflyttning avgivits av därav berörda ämbetsverk, ävensom för egen del yttrat, bland annat, att kapitalökning för ett affärsdrivande verk kunde förekomma utan riksstaten såsom mellanhand samt att det icke alltid borde vara ovillkorligt, att frågan om förändring av ett affärsverks kapital underställdes Kungl. Maj:ts prövning. Slutligen yttrar kommittén:

»Då fråga är om ett sådant affärsverk som vattenfallsstyrelsen, som förvaltar flera affärsfonder, vilka lämpligen böra icke blott i sina egna räkenskaper utan också i riksstaten och rikshuvudboken hållas åtskilda, synes vattenfallsstyrelsen själf, såsom både mottagare och avlämnare av det överflyttade kapitalet, vilket icke genom överflyttningen föres utanför vattenfallsstyrelsens förvaltningsområde, kunna anförtros att träffa alla de förfoganden, som betingas av överflyttningen, för såvitt anslag å riksstaten till förstärkande av den fond, från vilken anslag överflyttas, icke blir erforderligt.

De skäl, som lågo till grund för budgetreformens uppdelning av vattenfallsstyrelsens verksamhetsområde i särskilda affärgrenar eller fonder, framhävdes då med mycken styrka och äro för visso ännu gällande. Man synes därför icke böra utan tvingande skäl och så länge det av vattenfallsstyrelsen eftersträfvade målet kan på annan väg nås ifrågasätta att bryta denna uppdelning. Att, på sätt av vattenfallsstyrelsen föreslagits, i budgeten och rikshuvudboken sammanföra exempelvis Trollhätte kanal i samma enhet som Porjus kraftverk, synes icke

vara lyckligt. Man skulle icke längre kunna av riksstaten inhämta, vad riksdagen för varje år avsatt till dessa särskilda affärer, och rikshuvudboken skulle bliva mindre upplysande, men den nödiga översiktligheten skulle varken i riksstaten eller rikshuvudboken bliva större.

Efter sålunda vunnen utredning hemställer statsbokföringskommittén, att Kungl. Maj:t täcktes på det sätt bifalla vattenfallsstyrelsens förevarande framställning, att de särskilda fonder, som hittills varit i riksstaten och rikshuvudboken uppförda för Trollhätte fastighetsförvaltning, Diverse vattenfall och fastigheter inom Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län, Vattenfall och fastigheter, inköpta för elektrisk drift vid statens järnvägar samt Diverse vattenfall och fastigheter må sammanföras till en fond under benämning »Statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning», samt att Kungl. Maj:t bemyndigar vattenfallsstyrelsen att utan Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall i räkenskaperna omföra kapitaltillgångar mellan de olika under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående affärsfonderna.

Ett sådant Kungl. Maj:ts beslut torde knappast kräva riksdagens godkännande i annan mån än att sammanförandet under en budgetenhet av de olika fastighetsförvaltningarna kommer att av riksdagen prövas i samband med riksstatens fastställande.»

Departements-
chefen.
Beredande av
medel till
ordnande av
bostads- och
industri-
områden.

Den av vattenfallsstyrelsen gjorda framställningen avser till en början frågan om anskaffande av medel för ordnande och tillgodogörande av de under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående fastigheter, vilka icke äro belägna vid Trollhättan.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition, nr 135, till 1907 års riksdag gjorda framställning medgav riksdagen, bland annat, att styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk finge enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t utfärdades, ej mindre intill utgången av viss numera förfluten tid försälja tomter från samtliga under styrelsens förvaltning ställda fastigheter vid Trollhättan, än även genom upplåtelse av tomträtt eller genom utarrendering eller på annat sätt, som funnes lämpligt, bereda avkastning av den del av de under styrelsens förvaltning ställda egendomarna vid Trollhättan, som icke försålles och som ej vore för kanal- och vattenverket omedelbart erforderlig. Därjämte medgav riksdagen, att från de fonder, benämnda A och B, vilka bildades av köpeskillingar för tomter och områden, som försålles från statens egendomar vid Trollhättan, finge utgå, förutom ersättningar för byggnader, då sådana skulle av staten från tomtinnehavare lösas, de utgifter, som erfordrades för ordnande, tillgodogörande och underhåll av statens egendomar vid Trollhättan.

Att två olika, till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande fonder bildats, berodde därpå, att avkomsten av de från Nya Trollhätte kanalbolag inköpta fastigheterna, enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut,

skulle bidraga till förräntningen av den summa, vilken av riksgäldskon-
toret tillhandahållits för gäldande av köpeskillingen till bolaget. Till
en särskild fond, fonden A, ingingo fördenskull inkomsterna från de
fastigheter, som inköpts av Nya Trollhätte kanalbolag, undantagandes
själva kanalverket, och till en annan fond, fonden B, avkastningen av
övriga under styrelsens för Trollhätte kanal- och vattenverk överinseende
stående, till kanal- och kraftverken icke hörande egendomar vid Trollhättan.

Enligt den förändrade uppställning av riksstaten, som av 1911 års
riksdag godkänts, skulle emellertid Trollhätte kanal- och vattenverk från
och med 1912 års ingång icke erlägga någon ränta å nämnda, av riks-
gäldskontoret utbetalade köpeskillning, varemot hela nettoavkastningen av
fastighetsförvaltningen skulle inlevereras till statsverket.

Med anledning av de sålunda ändrade förhållandena beslöt Kungl.
Maj:t den 30 december 1911, att köpeskillingarna för de från fastig-
heter tillhörande Trollhätte fastighetsförvaltning försålda tomter och
områden skulle förvaltas och bokföras såsom en till samma fastig-
hetsförvaltning hörande särskild fond, i vilken fonderna A och B skulle
uppgå, att denna fond skulle tillökas med ett av 1908 års riksdag
för utlämnande av byggnadslån vid Trollhättan anvisat lånebelopp å
400,000 kronor, samt att den genom sammanläggning sålunda bildade
fonden skulle utgöra rörelsekapital för Trollhätte fastighetsförvaltning
och att av densamma finge utgå dels ersättningar för byggnader, då
sådana skulle av staten från tomtarrendatorer och tomträttshavare lösas,
dels ock sådana utgifter, som erfordrades för ordnande och tillgodogö-
rande av de till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande områden och
som tillika representerade en motsvarande ökning av värdet å fastighets-
förvaltningens fasta och lösa egendom.

I den mån vattenfallsstyrelsen börjat bebygga vattenfall jämväl i
andra delar av landet, har försäljningen av tomter m. m., på grund av
riksdagens medgivande, i sammanhang därmed utvidgats.

Sålunda har 1917 års riksdag, jämlikt skrivelse nr 331, med bifall
till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, medgivit, att vattenfalls-
styrelsen må enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t utfärdas, intill
utgången av år 1924 ej mindre försälja eller bortbyta tomter och om-
råden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter än även
genom upplåtelse av tomträtt eller genom utarrendering eller på annat
sätt, som finnes lämpligt, bereda avkastning av den del av de under
styrelsens förvaltning ställda egendomarna, som icke försäljes eller är
för statens vattensfallsverk omedelbart erforderlig.

Vidare har 1914 års senare riksdag, i anledning av Kungl. Maj:ts
därom gjorda framställning, jämlikt skrivelse nr 104, medgivit, att

vattenfallsstyrelsen må enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t utfärdas, där så prövas lämpligt, försälja ej mindre till statens kraftverk hörande elektriska ledningsnät, som användas till detaljdistribution av elektrisk energi, än även statens vattenfallsverk tillhöriga, för kronan obehövligen byggnader, maskiner och övriga inventarier jämväl i de fall att ledningsnäten, byggnaderna och inventarierna äro att hänföra till fast egendom.

Något medgivande att använda influtna köpeskillingar till vederbörande områdens ordnande och tillgodogörande har däremot icke av riksdagen meddelats utom, såsom nämnts, beträffande statens egendomar vid Trollhättan, vilket medgivande, i sammanhang med den förändrade uppställningen av riksstaten, utsträckts till att gälla även i fråga om vissa andra under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående områden inom Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län. Det är emellertid önskvärt att erhålla sådant medgivande angående samtliga under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående fastigheter. Särskilt erfordras nu, sedan kraftstationen vid Porjus börjat tagas i bruk, medel till ordnande av ett bostads- och industriområde därstädes.

Men även om tillstånd, i enlighet med vad som erhållits beträffande statens egendomar vid Trollhättan, av riksdagen lämnas i fråga om övriga under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående fastigheter, skulle därigenom icke alltid vara sörjt för att erforderliga medel till vederbörande områdens ordnande stode till förfogande. Det har nämligen visat sig, att det vid en nybörjad tomtrörelse tager avsevärd tid, innan försäljningsmedel till något större belopp inflyta. Vattenfallsstyrelsen har fördenskull föreslagit, att samtliga styrelsens fastighetsaffärer, som för närvarande i riksstaten och rikshuvudboken äro delade på fyra avdelningar, nämligen Trollhätte fastighetsförvaltning, diverse vattenfall och fastigheter inom Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län, vattenfall och fastigheter, inköpta för elektrisk drift vid statens järnvägar, samt diverse vattenfall och fastigheter, måtte såväl i bokföringshänseende som i riksstaten och rikshuvudboken sammanslås till en enda förvaltningsgren, benämnd statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning. Till densamma anser vattenfallsstyrelsen böra i regel hänföras den till statens vattenfallsverk hörande fasta egendom, som icke är direkt behöfelig för kanal- eller kraftverken eller för motsvarande anläggningsarbeten. Alla från den sålunda sammanslagna fastighetsförvaltningen härrörande försäljningsmedel för försålda tomter och områden samt byggnader och inventarier m. m. skulle ingå till en för hela denna förvaltningsgren gemensam fond, innefattande jämväl Trollhätte fastig-

hetsförvaltnings nuvarande rörelsekapital. Nämnade fond skulle, enligt vattenfallsstyrelsens förslag, utgöra rörelsekapital för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning och användas till bestridande av kostnaderna för de anläggningar, som erfordras för ordnande och tillgodogörande av de till nämnda fastighetsförvaltning hörande områden, ävensom till anskaffande av de för samma fastighetsförvaltning erforderliga inventarier.

Därest en sådan sammanslagning av vattenfallsstyrelsens fastighetsförvaltning kommer till stånd, skulle de belopp, som erfordras för att förse nya bostads- och industriområden med vägar, vatten- och avloppsledningar, järnvägsspår och andra anläggningar, kunna utgå av de medel, som influtit genom försäljning av tomter m. m. inom äldre dylika områden.

Förutom underlättande av nya bostads- och industriområdets ordnande skulle den av vattenfallsstyrelsen föreslagna sammanslagningen av styrelsens särskilda fastighetsaffärer medföra förenkling vid upprättande av stater samt beträffande bokföring och redovisning. Av densamma blir en följd, att jämväl i riksstaten och rikshuvudboken en motsvarande sammanslagning äger rum, vilket jämväl såväl statskontoret som statsbokföringskommittén förklarat sig förorda. Ett sammanförande av statens vattenfallsverks samtliga fastighetsaffärer har jämväl redan ägt rum i förslaget till riksstat för år 1920.

Jag anser därför, att vattenfallsstyrelsens framställning i nu ifrågasvarande delar bör bifallas samt medgivande begäras av riksdagen att från den gemensamma fonden få bestrida de utgifter, som vattenfallsstyrelsens förslag avser.

I fall omförmälda sammanslagning kommer till stånd, torde från den gemensamma fonden även böra, på sätt vattenfallsstyrelsen hemställt, få utlämnas byggnadslån åt personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom egnahemsområden å någon av de under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående egendomarna.

Rätt att bevilja lån åt egnahemsbyggare vid Trollhättan har av riksdagen lämnats senast år 1912. Med anledning av en utav Kungl. Maj:t till denna riksdag avlåten proposition, nr 59, har riksdagen i skrivelse nr 232 meddelat, att riksdagen medgivit, att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital må enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t utfärdar, av vattenfallsstyrelsen utlämnas byggnadslån företrädesvis åt i statens tjänst anställda personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom sådant för egna hem avsett område å de till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande fastigheter, för vilket plan blivit av Kungl. Maj:t fastställt.

Utlämnande
av lån för
uppförande av
egnahems-
byggnader.

Därefter har Kungl. Maj:t den 15 november 1912 meddelat vattenfallsstyrelsen bemyndigande att utlämna byggnadslån i enlighet med vad riksdagen sålunda medgivit. För lånen fastställde Kungl. Maj:t följande allmänna villkor och bestämmelser:

1:o.

Lån må ej tilldelas annan person, man eller kvinna, än den som är svensk medborgare, minst 21 år gammal, äger god frejd samt är känd för sparsamhet, nykterhet och hedrandeandel; börande lån i regel ej utlämnas till den, som är över 50 år gammal.

2:o.

Lånen beviljas med belopp, som högst uppgår till tre fjärdedelar av den av vattenfallsstyrelsen fastställda byggnadskostnaden, samt med iakttagande att värde över 15,000 kronor icke får tagas i beräkning vid bestämmande av byggnadslåns belopp. I byggnadskostnaden inräknas kostnaden för den för byggnadens uppförande erforderliga planering, samt, om så begäres, även kostnaden för ledningar inom tomtgränsen för vatten, avlopp och belysning samt för nödigt stängsel.

3:o.

Lånen skola amorteras under en tid av högst 40 år, och skola å desamma erläggas ränta efter 4 $\frac{1}{2}$ procent om året.

4:o.

Till säkerhet för lån skall lämnas inteckning i vederbörande fastighet eller tomträtt, gällande med bästa förmånsrätt eller, då tomt försålts med äganderätt och köpeskilling helt och hållet eller delvis icke erlagts, med förmånsrätt närmast efter inteckning, som beviljats till säkerhet för ogulden köpeskilling eller servitut. Vid byggnadslåns beviljande bör, därest tomt avyttrats med äganderätt, uppställas det villkor, att inteckning till säkerhet för inestående köpeskilling skall, om denna köpeskilling varder före byggnadslånets infriande till fullt erlagd, dödas eller, om så ej sker, av vattenfallsstyrelsen innehållas, till dess även byggnadslånet blivit guld.

5:o.

De, vilka åtnöjas med att få erforderlig mark upplåten med tomträtt, skola hava företrädesrätt till erhållande av lån.

6:o.

I övrigt skola för ifrågavarande lån i tillämpliga delar gälla de bestämmelser, som finnas meddelade i mom. 8 och 9 av kungörelsen den 13 juni 1908 angående förändrade allmänna villkor och bestämmelser för den av staten utödade egnahemslånerörelse.

Dessa villkor äro, med visst undantag, vartill jag i det följande återkommer, fortfarande gällande.

Därest riksdagen lämnar sitt samtycke till att från en för vattenfallsstyrelsens fastighetsförvaltning gemensam fond få utlämnas lån för uppförande av egna hem å statens samtliga, under vattenfallsstyrelsens överinseende stående fastigheter, torde för lånen böra fastställas i huvudsak förut angivna bestämmelser, som gälla beträffande lån från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital. Några ändringar lära dock böra äga rum.

I de bemyndiganden att utlämna byggnadslån, som av riksdagen lämnats före år 1912, gjordes ingen skillnad mellan egnahemsbyggare, som vore i statens eller i enskild tjänst. Någon sådan skillnad var icke heller i allmänhet förutsatt i omförmälda proposition nr 59 till 1912 års riksdag. Före år 1912 hade vidare i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, som gälla för statens egnahemslånefond, byggnadslån endast utlämnats till kroppsarbetare och med dem likställda personer. I propositionen år 1912 föreslogs emellertid, att lån även skulle få utlämnas till bebyggande av några för mera burgna personer avsedda tomter. Enär bostadstomter å statens egendomar vid Trollhättan i regel endast upplättes med tomträtt och bankerna visat sig obenägna att bevilja lån mot säkerhet av tomträttsinteckningar, skulle det eljest bliva svårt för ingenjörer, som vore i statens tjänst, och andra med dem i avlöningshänseende jämförliga statstjänstemän i Trollhättan att förvärva egna hem å statens markområden.

I avgivet utlåtande nr 27 tillstyrkte statsutskottet bifall till Kungl. Maj:ts framställning, men förklarade sig dock anse, att *endast* i statens tjänst anställda personer borde komma i åtnjutande av de förmåner, som de ifrågasatta byggnadslånen skulle komma att innebära. Som förut meddelats, beslöt emellertid riksdagen lämna omförmälda medgivande angående utlämnande av byggnadslån från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital *företrädesvis* åt i statens tjänst anställda personer. Av den vid frågans behandling i riksdagens kamrar förda diskussionen framgår, att medgivandet att lämna byggnadslån även till icke i statens tjänst anställda personer närmast avsåg kroppsarbetare och med dem likställda och att lånen för bebyggande av de få större tomterna skulle förbehållas statens tjänstemän.

Med anledning av en av vattenfallsstyrelsen gjord framställning och sedan frågan i proposition nr 99 underställdes 1914 års senare riksdag bemyndigade Kungl. Maj:t den 31 december 1914 styrelsen att vid upplåtelse med *tomträtt* av tomter inom statens egnahemsområden vid Troll-

hättan från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital utlämna byggnadslån jämväl åt andra än kroppsarbetare och med dem likställda personer, som icke äro anställda i statens tjänst. För dessa lån stadgades dock en räntesats om minst fem procent.

Vattenfallsstyrelsen har nu föreslagit sådan ändring av lånebestämmelserna, att det av riksdagen för de nuvarande lånen stadgade villkoret, att lånen skola utlämnas företrädesvis åt i statens tjänst anställda personer, måtte upphävas. Så torde böra ske, då fråga är om kroppsarbetare och med dem likställda. Behovet av egnahemslån till arbetare vid statens vattenfallsverk är icke så stort, enär de flesta av dem, vilka äro ordinarie befattningshavare, erhålla bostäder i staten tillhöriga byggnader. Däremot är det, för att befördra avsättning av energi från statens kraftverk, av betydelse, att arbetarna hos de industrier, som slå sig ned i närheten av kraftverken, kunna erhålla lån till egnahemsbyggnader. Vad angår lån till mera burgna personer, torde lånen böra utlämnas endast till i statens tjänst anställda befattningshavare, dock att hinder ej bör möta för vattenfallsstyrelsen att vid upplåtelser med tomträtt medgiva byggnadslån åt sådana personer, även om de ej äro anställda i statens tjänst.

Vidare torde räntan å lånen böra något höjas. För närvarande är, räntan bestämd till fyra och en halv procent, dock att i fall, som avses i brevet den 31 december 1914, räntan utgår med fem procent. Enligt vad chefen för jordbruksdepartementet meddelat, lär det vara avsett att, till följd av den ökade kostnaden för statens upplåning, föreslå riksdagen, att räntan å lån från egnahemslånefonden bestämmes till fem procent. Därest så sker, torde lägsta räntan å lån, vilka beviljas av statens vattenfallsverk, ävenledes böra fastställas till fem procent. I likhet med vad för närvarande äger rum torde en halv procent högre ränta böra betalas för lån, som undantagsvis utlämnas till andra än kroppsarbetare och med dem likställda personer, vilka icke äro anställda i statens tjänst.

Jag tillåter mig nämna, att räntan å lån för uppförande av byggnader inom tjänstemannasamhället vid Mörby av riksdagen år 1917 bestämts till fem procent för statens tjänstemän och samhällets egnahemsförening samt till fem och en halv procent för övriga egnahemsbyggare.

I förut omförmälda, av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser för lån från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital stadgas bland annat, att lånen beviljas med belopp, som högst uppgår till tre fjärdedelar av den av vattenfallsstyrelsen fastställda byggnadskostnaden samt

med iakttagande att värde över 15,000 kronor icke får tagas i beräkning vid bestämmande av byggnadslåns belopp. Detta maximibelopp fastställdes i sammanhang med att tillstånd lämnades att utlämna lån även åt andra än kroppsarbetare och med dem likställda personer. Beträffande lån, som beviljas för uppförande av byggnader inom tjänstemannasamhället vid Mörby, har emellertid 1917 års riksdag, till följd av den starka stegringen av byggnadskostnaderna under kristiden, medgivit, att Kungl. Maj:t må höja det förut stadgade högsta belåningsvärdet 15,000 kronor till 20,000 kronor. Vattenfallsstyrelsen har nu under hand framhållit, att det vore önskvärt, att, så länge kristidens höga pris äro gällande, en liknande höjning av belåningsvärdet måtte få tillämpas även vid egnahemslån, som utlämnas av statens vattenfallsverk. Häremot synes intet vara att erinra, och torde, liksom förhållandet är beträffande tjänstemannasamhället vid Mörby, Kungl. Maj:t böra äga befogenhet att öka belåningsvärdet, så länge prisförhållandena inom byggnadsindustrin betinga en dylik höjning.

I den mån sådan ändring äger rum i villkoren för erhållande av lån från statens egnahemslånefond, att ändringen bör inverka på nu ifrågavarande bestämmelser, lär erfordrerlig jämkning i desamma även böra vidtagas.

Förutom sammanslagning av vattenfallsstyrelsens för närvarande skilda fastighetsförvaltningar till en gemensam affär avser styrelsens framställning, att denna affärs konto och övriga konton, som i rikshuvudboken upplagts för statens vattenfallsverks särskilda underavdelningar, skulle utgå ur rikshuvudboken och att i densamma i stället skulle uppläggas ett enda konto för statens vattenfallsverk. Samma ändring skulle även vidtagas i riksstaten. Oavsett omförmälda fastighetsaffärer utgöras ifrågavarande konton för närvarande av: Trollhätte kanalverk, Södertälje kanalverk, Trollhätte kraftverk, Porjus kraftverk, Älvkarleby kraftverk samt statens vattenfallsverks centralförråd. Däremot skulle vattenfallsstyrelsen föra särskilda räkenskaper för vart och ett av de till statens vattenfallsverk hörande kanal- och kraftverk ävensom för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning och statens vattenfallsverks centralförråd. Likaledes skulle vattenfallsstyrelsen i sina årsredogörelser särskilt redovisa för var och en av dessa affärgrenar.

Förändrad
uppställning
av riksstaten
och rikshuvudboken
beträffande
statens vattenfallsverk.

Som stöd för sin framställning i denna del har vattenfallsstyrelsen framhållit, att genom nämnda sammanslagning av konton det skulle bli möjligt för styrelsen att, utan den omgång, som ett inhämtande av Kungl. Maj:ts samtycke innebär, överföra egendom från en affär till en

annan. Såsom exempel på sådan överflyttning har vattenfallsstyrelsen anført, att vissa industri- och bostadsområden vid Porjus, vilka för närvarande tillhöra Porjus kraftverk, böra överföras till fastighetsförvaltningen. Till denna förvaltning bör vidare överflyttas ett industri- och hamnområde å hemmanet Malöga Kassaregården i Älvsborgs län, vilket delvis anlagts på mark, som förut använts för Trollhätte kanals ombyggnad. Å andra sidan böra åtskilliga till fastighetsförvaltningen hörande områden och byggnader, som tagits i anspråk för ombyggnaden av Trollhätte kanal, överföras till kanalverket. Vidare måste, allt efter som beslut fattas om anläggning av nya kraftstationer eller om utvidgning av äldre dylika, de härför erforderliga vattenfall och fastigheter överföras från statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning till respektive kraftverk.

Såsom av statsbokföringskommitténs utlåtande framgår, har kommittén endast tillstyrkt vattenfallsstyrelsens framställning, i den mån densamma avser sammanförande av styrelsens fastighetsaffärer i ett konto. Därjämte har kommittén hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga vattenfallsstyrelsen att, utan Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, i räkenskaperna omföra kapitaltillgångar mellan de olika, under styrelsens förvaltning stående affärsfonderna. Ifall vattenfallsstyrelsen erhåller detta bemyndigande, vilket jag anser mig böra framdeles tillstyrka, därest någon erinran däremot icke göres från riksdagens sida, bortfaller den huvudsakliga anledningen till vattenfallsstyrelsens hemställan, att i riksstaten och rikshuvudboken endast skall finnas ett konto för statens vattenfallsverk. Givetvis skulle bemyndigandet icke berättiga vattenfallsstyrelsen att använda av riksdagen anvisade anslag till andra än av riksdagen bestämda ändamål. Med hänsyn till vikten av att lätt kunna överblicka ställningen av de olika affärgrenarna inom statens vattenfallsverk torde däremot allt framgent i riksstaten och rikshuvudboken en uppdelning på olika konton böra äga rum. Emellertid synes kunna ifrågasättas, om härutinnan en viss förenkling ej bör komma till stånd utöver vad som föranledes av sammanförandet av fastighetsaffärerna i ett konto. För närvarande är ett konto i riksstaten och rikshuvudboken upplagt för vart och ett av de båda kanalverken samt de tre driftfärdiga kraftverken. Då riksdagen redan beviljat anslag till påbörjande av nya kraftstationer vid Lilla Edet, Motala och Harsprånget samt ytterligare utbyggande av staten tillhöriga vattenfall, såsom vid Vargön och Tyttbo samt vid Norr- och Sörforsarna i Ume älv, är avsett att äga rum, skulle, därest varje kraftverk finge ett eget konto, en nästan årligen inträffande förändring av vattenfallsstyrelsens konton i riksstaten och rikshuvudboken komma att äga rum och dessa konton möjligen bliva

väl många, särskilt vid det förhållandet att statens övriga affärsdrivande verk blott hava var sitt konto. En lämplig utväg synes därför vara, att kraftverken sammanslås i ett konto och kanalerna i ett. Förutom dessa båda konton skulle då beträffande statens vattenfallsverk i riksstaten finnas ett konto för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning och ett för statens vattenfallsverks centralförråd. För en sådan förenklad uppställning talar jämväl den omständigheten, att kapitalökningsanslagen för statens vattenfallsverk icke i varje förekommande fall lämpligen kunna uppdelas på de nu använda kontona. Anslaget till exempelvis distributionsanläggningar beviljas sålunda gemensamt för alla kraftverken, något som allt fortfarande torde böra äga rum.

Därest från riksdagens sida någon erinran ej framställes mot det nu förordade förslaget, lärers detsamma böra komma till användning vid uppgörande av förslag till riksstat för år 1921.

Att märka är, att särskilda räkenskaper givetvis skulle av vattenfallsstyrelsen fortfarande föras för varje särskilt företag.

Chefen för finansdepartementet, med vilken jag i detta ärende samrätt, har förklarat sig dela min uppfattning i nu angivna hänseenden.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att de medel, vilka inflyta som köpeskillingar eller mellangifter vid försäljning eller bortbytande från statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning av tomter och områden, byggnader, inventarier och dylikt, må ingå till en till samma fastighetsförvaltning hörande fond, i vilken Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital jämväl må uppgå;

att denna fond må utgöra rörelsekapital för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning och att av densamma må bestridas dels ersättningar för byggnader, då sådana skola av staten från tomtarrendatorer eller tomträttshavare lösas, dels kostnaderna för de anläggningar, som erfordras för ordnande och tillgodogörande av de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande områden, dels ock kostnaderna för anskaffande av de för samma fastighetsförvaltning erforderliga inventarier; samt

att från berörda fond må, i huvudsaklig överens-

stämmelse med de här ovan angivna grunder, utlämnas byggnadslån åt personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom sådana för egna hem avsedda områden å de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande fastigheter, för vilka planer för bebyggande av Kungl. Maj:t fastställts eller komma att fastställas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avläsas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. Ullman.
